

Liese Bergen
Middenschool De Vesten, Herentals
Contact: liese.bergen@telenet.be

De bosp..per in Vlaanderen en Nederland! Een eigenzinnige kijk op taalbeschouwing en (inter)culturele gerichtheid

1. Inleiding

Vanaf dit schooljaar zijn er nieuwe eindtermen Nederlands in de eerste graad van het secundair onderwijs. De Vlaamse onderwijskoepels, GO! en VVKSO, ontwikkelden nieuwe leerplannen. Hoewel, zo ‘nieuw’ zijn die leerplannen eigenlijk niet. De vaardigheden (luisteren, spreken, schrijven, lezen en kijken) blijven, net zoals voorheen, heel belangrijk. We vragen aan leerlingen om strategieën (bv. OVUR) toe te passen om zo beter te leren communiceren.

2. Is die taalbeschouwing werkelijk zo nieuw?

Onderstaande eindterm behoort tot het luik ‘taalbeschouwing’:

- 19* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken in hun talig handelen.

Een eerste element dat opvalt, is het verschil tussen taalgebruik en taalsysteem.

Ten tweede staat er ‘bewust reflecteren’. Hiermee schep je hoge verwachtingen, aangezien dat impliceert dat leerlingen heel aandachtig moeten nadenken over hun taal. Een definitie afdreunen of de regeltjes voor het gebruik van hoofdletters kennen, zijn geen goede voorbeelden. Bewust reflecteren betekent onder meer verbanden leggen. Eigenlijk is het een bijzonder creatieve manier om met taal om te gaan. Ik geef een voorbeeld.

Kijkt u even naar de subtitel van dit artikel: ‘Een eigenzinnige kijk op taalbeschouwing en (inter)culturele gerichtheid’. Het woord ‘eigenzinnige’ trekt meteen de aandacht. Waar denkt u aan als u die titel leest? Laten we beginnen bij het begin.

Wie ‘eigenzinnig’ opzoekt in Van Dale vindt de verklaring: ‘zijn eigen zin, wil volgend (m.n. tegen de waarschuwingen van anderen in)’. Die verklaring heeft een eigen gevoelswaarde: iemand die zijn wil volgt, kan een heel positieve connotatie hebben. Als hij tegen de waarschuwingen van anderen ingaat, krijgt het woord een negatieve bijklank.

Stel dat ik mijn titel als volgt formuleer: ‘Een eigen, zinnige kijk op taalbeschouwing en (inter)culturele gerichtheid’. Op dat moment geef ik een eigen kijk, die zelfs zinnig is.

Past het niet bij de Vlaamse bescheidenheid om de eigen kijk zinnig te noemen? Misschien formuleer ik mijn titel beter op de volgende manier: ‘Een eigen (zinnige) kijk op taalbeschouwing en (inter)culturele gerichtheid’. Nu valt de eigen kijk op. Door ‘zinnige’ tussen haakjes te plaatsen, stel ik zelfs in vraag of mijn kijk zo zinnig is.

Bewust nadenken over taal is stilstaan bij wat een woord betekent, wat er gebeurt met de zin als je een diakritisch teken plaatst... Dat gaat veel verder dan het afdreunen en meteen toepassen van regeltjes. Van sommige leraren vragen we een aanpassing, van andere een totale ommezwaai. En zelfs dan zijn we niet tevreden. Het volstaat niet om bewust te reflecteren over taal. Leerlingen moeten de verworven inzichten ook gebruiken. Op die manier vormt taalbeschouwing een ondersteuning voor de vaardigheden. En dat is niet nieuw.

Ik denk dat we van onze leerlingen veel (mogen) verwachten. Met een goede begeleiding kunnen we hen uitnodigen om te reflecteren. Als ze de reflectiestrategie beter beheersen, kunnen ze zelfstandiger werken. Met authentiek taalmateriaal brengen we hen ‘op een hoger niveau’.

3. (Inter)culturele gerichtheid

Een andere opvallende eindterm is:

20* Bij het reflecteren op taalgebruik en taalsysteem tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Wat denkt u over deze eindterm?

26* De leerlingen tonen bij de eindtermen Nederlands een (inter)culturele gerichtheid op het vlak van kennis en inzichten, vaardigheden en attitudes. Dat houdt in dat ze:

- verschillende cultuuruitingen met een talige component in onze samenleving exploreren en er betekenis aan geven;

- hun gedachten, belevingen en emoties bij ervaringen met de eigen culturele leefwereld in vergelijking met die van anderen verwoorden;
- uitgaande van hun eigen referentiekader enige kennis over de diversiteit in het culturele erfgoed met een talige component verwerven en er waardering voor krijgen.

Over een ‘mond vol’ gesproken. Tijdens de workshop geef ik enkele concrete praktijkvoorbeelden. Ik koppel culturele gerichtheid aan taalbeschouwing. Hiervoor keren we even terug naar onze titel. ‘De bosp..per in Vlaanderen en Nederland!’ U wordt meteen uitgedaagd om het tweede woord te begrijpen. Misschien vult u op de puntjes ‘oe’ in. Iemand uit Vlaanderen die de reeks *Van vlees en bloed* heeft gezien, begint nu spontaan te glimlachen, terwijl een Nederlander misschien met een plastic zakje naar het bos trekt om aldaar de fecaliën te verwijderen. Dat is een voorbeeld dat leerlingen van een eerste graad prikkelt. Tijdens mijn workshop zal ik steeds die doelgroep voor ogen houden.

4. Praktijk

U leest nu al anderhalve pagina lang bedenkingen over twee zinnnetjes. Bent u al een beetje wijzer geworden?

U mag van mij geen theoretische uiteenzetting verwachten. Ik ben iemand die met twee benen ‘in de praktijk’ staat. Ik wil leerkrachten inspireren om de nieuwe eindtermen te realiseren.

Na deze workshop confronteert u uw pubers met ‘koddige Kempenaren’, ‘dolle dialecten’, ‘voornamen voornaamwoorden’ en ‘gezellige Grieken’.